

Myslení vědoucích lidí v 10. až 13. století Vznik živlů a barev

Rudolf Steiner

** Chápání látek v historii*

** Vznik tepla působením bytostí 1. hierarchie * Vznik světla působením bytostí 2. hierarchie * Vznik barev a vodního živlu působením bytostí 3. hierarchie * Imaginativní prožívání duhy * Člověk jako 4. hierarchie * Věšák na šaty*

V návaznosti na to, co bylo třeba, abych vám přednesl v průběhu kurzu během našeho vánočního sněmu, bych chtěl v těchto třech přednáškách¹, které se budou konat vždy večer, říci něco z toho, co se týká novějšího vývoje směřujícího k probádání duchovního života. Možná se o tomto novějším duchovně-vědeckém vývoji hovoří právě pod názvem rosikrucianství a jinými okultními označeními; já bych vám zde chtěl popsat vnitřní stránku tohoto probádání duchovního života. K tomu bude nezbytné, abychom si dnes na úvod řekli něco o způsobu představování, který se ustanovil zhruba v 9., 10., 11. století po Kristu a který pozvolna vymizel, vlastně teprve na konci 18. století, a u jednotlivých opozdilců se zachoval dokonce i ve století 19. Nechtěl bych dnes tedy postupovat historicky, ale chtěl bych před vaši duši postavit sumu představ vnitřně prožitou určitými osobnostmi.

Člověk si obvykle vůbec nepomyslí, jak odlišné byly veškeré představy před historicky poměrně krátkou dobou u těch, kdo se počítali k poznávajícím lidem - jak odlišné byly oproti dnešku. Dnes se mluví o chemických prvcích, sedmdesáti nebo osmdesáti chemických prvcích, a člověk si přitom vůbec neuvědomuje, že je vlastně řečeno skutečně hrozně málo, označí-li se nějaká látka jako kyslík, jako dusík atd. Kyslík je totiž jenom něco, co tu je za určitých předpokladů, za určitých předpokladů tepelných stavů, příp. jiných stavů právě pozemského života. Rozumný člověk přece nemůže spojovat pojem reality s něčím, co při zvýšení teploty o tolik a tolik stupňů neexistuje stejnou měrou, stejným způsobem, jak to před okamžikem existovalo za podmínek, v nichž člověk žije jakožto fyzický, pozemský člověk. A právě takové pojmy, takové představy, tendence jít nad relativitu bytí k bytí skutečnému, tento cíl byl základem badatelského úsilí prvního období středověku, resp. středního období středověku.

Umíst'uji přechod z 9. do 10. století po Kristu proto, že do té doby bylo veškeré nazírání lidí velmi duchovní. Skutečně vědoucímu člověku 9. století by vůbec nepřišlo na mysl, aby v předpokladu andělů nebo archandělů nebo Serafínů viděl něco, co by se svou realností nerovnilo - myslím tedy jen realností - fyzickým lidem, které vidí očima. U vědoucích lidí zjistíte, že v tomto období před 10. stoletím se o duchovních bytostech, takzvaných inteligencích kosmu, mluví skutečně jako o bytostech, inu, se kterými se člověk může zkrátka setkat, i když ti lidé věděli, že je dávno pryč epocha, v níž to bylo obecným názorem lidí. Věděli však, že za určitých zvláštních poměrů tu jejich působení existuje. Nesmíme například přehlédnout, že četní kněží, katoličtí kněží, si až do 9., 10. století v průběhu konání mše zcela jasně uvědomovali, že se při tom či onom úkonu mešní oběti setkávají s duchovními bytostmi, s inteligencemi kosmu.

Avšak s 9., 10. stoletím pozvolna mizela z vědomí lidí bezprostřední souvislost s vlastními inteligencemi vesmíru a stále více se vynořovalo pouze vědomí o živlech kosmu, o zemském, tekutém neboli vodním, vzdušném, tepelném, ohnivém živlu. Takže se - stejně jako se dříve mluvilo o kosmických inteligencích, které řídí pohyby planet, vedou planety okolo stálic atd. - mluvilo nyní o, abych tak řekl, bezprostředním okolí pozemského světa. Mluvilo se o živlech země, vody, vzduchu, ohně. Chemické látky v dnešním smyslu nebyly brány v úvahu. To přišlo až mnohem později, že se začaly brát v úvahu. Avšak podívejte se, měli byste zcela nesprávnou představu, kdybyste si mysleli, že vědoucí lidé* si dokonce ještě ve 13., 14. století, ba dokonce určitým způsobem až do století

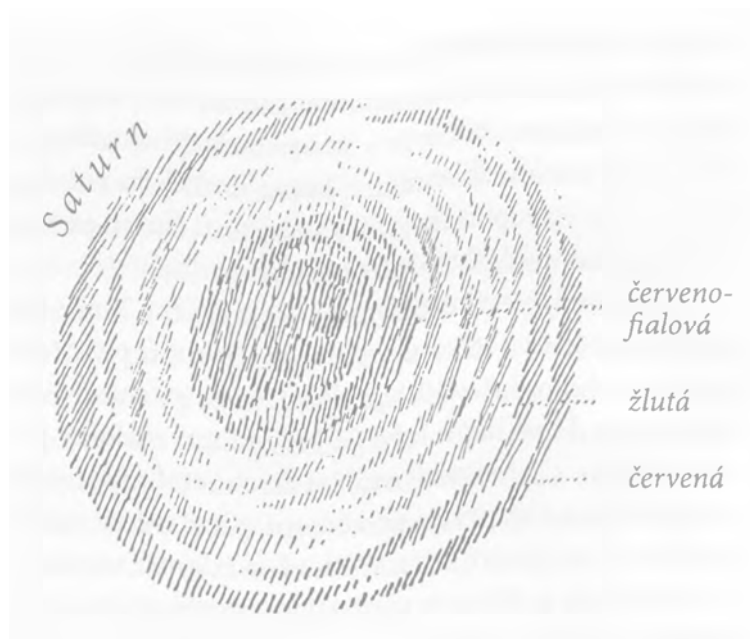
* v něm. orig. *die Wissenden*, tzn. *vědoucí*; Rudolf Steiner zde i v předchozí části přednášky používá tohoto výrazu zjevně ve smyslu *vědci* (něm. *Wissenschaftler*), v původním významu tohoto slova - pozn. překl.

18., představovali pod teplem, vzduchem, vodou a zemí totéž, co si pod tím představují lidé dnes. Dnes lidé mluví o teple už jen jako o stavu, v němž se nacházejí tělesa. O vlastní tepelně-éterné podstatě se už nemluví. Avšak ze vzduchu, z vody se pro lidi dnes stalo, abych tak řekl, to nej abstraktnější, a je skutečně nutné, abychom se ponořili do způsobu, jaké kdysi tyto představy byly. A tak bych vám chtěl dnes poskytnout obraz toho, jaký přibližně byl u vědoucích v popsané době způsob mluvy.

Když jsem psal svou „Tajnou vědu“, byl jsem nucen přivést vývoj Země přece jen aspoň trochu do souladu, s obvyklými představami současnosti. Ve 13., 12. století by ji bývalo bylo možno udělat jinak. Tehdy by například *a Trůnů* bylo možné najít v jisté kapitole této „Tajné vědy“ následující věc. Tehdy by bylo třeba vyvolat nejprve představu bytostí, které lze označit jako bytosti první hierarchie: Serafínové, Cherubínové, Trůnové. Serafíny by býval člověk charakterizoval jako bytosti, u nichž není subjekt a objekt, nýbrž u nichž jsou subjekt a objekt jedno - bytosti, jež by neřekly: mimo mě jsou předměty, nýbrž: svět je a já jsem svět a svět je Já - které zkrátka vědí jen samy o sobě, a sice tak, že tyto bytosti, tito Serafínové o sobě vědí skrze zážitek, z něhož má člověk slabý odlesk, když činí, řekněme, zkušenost, která jej uvádí do vřelého nadšení.

Někdy je dokonce těžké současnému člověku vysvětlit, co to je vřelé nadšení; ještě na počátku 19. století věděli totiž lidé lépe, co je vřelé nadšení, než dnes. Tehdy se ještě stávalo, že byla přečtena ta či ona báseň od toho či onoho básníka a lidé se samým nadšením chovali tak - odpusťte, ale skutečně tomu tak bylo - že by současný člověk řekl: Ti se snad všichni zbláznili! - Tak se dostali do pohybu, tak do nich vstoupilo teplo. V současnosti člověk mrzne, právě když si myslí, že lidé by měli být nadšení.

B A prostřednictvím tohoto prvku nadšení, který byl doma zejména ve střední a východní Evropě, prostřednictvím tohoto duševního nadšení, když je tento prvek pozvednut do vědomí, když je to jednotný vědomý prvek, je třeba si představit vnitřní život Serafínů. A jako zcela projasněný prvek ve vědomí, plný světla, takže myšlenka se bezprostředně stává světlem a všechno osvětluje, tak je třeba si představit vědomý prvek Cherubínů. A jako v milosti nesoucí, svět nesoucí, vědomý prvek Trůnů. Nuže, to je takový nástin. Mohl bych o tom ještě dlouho mluvit. Protentokrát jsem vám chtěl jenom říci, že v oné době se lidé pokoušeli nejprve Serafíny, Cherubíny a Trůny charakterizovat v jejich bytostných vlastnostech. Pak by člověk býval řekl: Chór Serafínů, Cherubínů a Trůnů působí společně, a sice působí společně tak, že Trůnové zakládají jádro (viz nákres; uprostřed - červe- nofialová); Cherubínové nechávají z tohoto jádra proudit svou vlastní světlaplňnou bytost (žlutý kruh). Serafínové to vše zahalují do pláště nadšení, který září daleko do světového prostoru (červené zahalení).

Avšak v tom, co kreslím, jsou to všechno bytosti, uprostřed Trůnové, okolo Cherubínové a v tom, co je nejvíce na okraji, Serafínové. Jsou to bytosti, které se v tom, jak se vznášejí, působí, myslí, chtějí nebo cítí, navzájem prolínají. Jsou to bytostnosti. A kdyby nějaká bytost, která by bývala měla příslušnou vnímavost, se bývala vydala prostorem, kde tímto způsobem Trůnové založili jádro, Cherubínové určitý okruh a Serafínové jakési uzavření navenek, kdyby taková bytost bývala přišla do oblasti tohoto působení první hierarchie, byla by cítila teplo v různém odstupňování, na různých místech, tady vyšší teplo, tam zase hlubší teplo. Všechno ovšem duševně-duchovní, avšak duševně-duchovní takovým způsobem, že duševní zážitek je současně v našich smyslech zážitkem fyzickým, že tedy cítí-li v sobě ta bytost duševní teplo, pak je tu skutečně to, co cítíte, když jste ve vytopené místnosti. Taková soustava bytostí první hierarchie vznikla kdysi ve vesmíru, a tím bylo vytvořeno saturnské bytí. Teplo je pouhý výraz toho, že tu jsou tyto bytosti. Teplo není nic, je to pouhý výraz toho, že tu jsou tyto bytosti.

Chtěl bych pro to použít obraz, který to snad může pomoci vysvětlit. Představte si, že budete mít rádi nějakého člověka. Jeho přítomnost budete pocíťovat jako něco, co vás hřeje. Představte si, že přijde někdo, kdo bude hrozně abstraktně založený, a řekne: Inu, mě ten člověk vlastně nezajímá, já si ho odmyslím, mě zajímá jen teplo, které šíří. - On však neřekne: Mě zajímá jenom teplo, které ten člověk šíří, nýbrž: Mě zajímá vůbec jenom teplo. - Samozřejmě že mluví nesmysly, tomu rozumíte; pokud je totiž pryč člověk, který to teplo šíří, tak už tu není ani to teplo. Teplo je prostě něco, co tu je jenom tehdy, když tu je i ten člověk. Samo o sobě není teplo nic. Musí tu být ten člověk, je-li tady teplo. Tak tu musí být Serafínové, Cherubínové a Trůnové, jinak tu není ani to teplo. Teplo je jen projevením Serafínů, Cherubínů a Trůnů.

Vidíte: v době, o které mluvím, tu skutečně, a to až ke kolorovaným kresbám, bylo to, co jsem vám právě teď popsal. Lidé mluvili tak, že když mluvili o živlech, o živlu tepla, tak pod tím vlastně chápali Cherubíny, Serafíny a Trůny. A to je ono saturnské bytí.

Lidé šli ovšem dál a pak si řekli: Jenom Serafínové, Cherubínové a Trůnové mají tu moc, aby vytvořili něco takového, aby něco takového postavili do kosmu. Jen tato nejvyšší hierarchie má schopnost postavit něco takového do kosmu. Ovšem díky tomu, že tato nejvyšší hierarchie ve výchozím bodě jednoho zrodu světa postavila něco takového, mohl jít vývoj dál. Takříkajíc synové Serafínů, Cherubínů a Trůnů mohli vést vývoj dál. A to se pak událo tak, že Serafíny, Cherubíny a Trůny vytvořené bytosti druhé hierarchie - Kyriotetes, Dynamis, Exusiai - skutečně vnikaly, řekněme, do tohoto prostoru, který zde byl Serafíny, Cherubíny a Trůny saturnsky utvářeny, saturnsky teple utvářeny. Do něj pak vnikaly mladší - samozřejmě kosmicky mladší - bytosti. Jak působily tyto kosmicky mladší bytosti? Zatímco Cherubínové, Serafínové a Trůnové se o sobě vyjevovaly v živlu tepla, vyjevovaly se bytosti druhé hierarchie v živlu světla. Tady (na nákrese, červené pozadí) to saturnské je tmavé, dodává teplo. A uvnitř temného světa saturnského bytí se rodí to, co může vzniknout skrze syny první hierarchie, skrze Exusiai, Dynamis, Kyriotetes.

To co tu vzniká uvnitř tohoto saturnského tepla, vzniká tím, že vnikání druhé hierarchie znamená vnitřní prosvěcování. Toto vnitřní prosvěcování je spojeno se zhuťno- váním tepla. Z pouhého tepelného živlu se stává vzduch. Na jedné straně tedy máme druhou hierarchii pronikající ve zjevení světla. Musíte si ovšem jasně představit, že ve skutečnosti to vnikají bytosti. Pro tvora s příslušnou vnímavostí vniká světlo. Světlo je to, co označuje cesty těchto bytostí. Když se někam dostane světlo, vzniká za určitých podmínek stín, tma, temný stín. Vnikáním druhé hierarchie ve formě světla vzniká rovněž stín.

Co byl tento stín? Vzduch. A skutečně, až do 15., 16. století se vědělo, co je vzduch. Dnes se ví jenom to, že vzduch se skládá s kyslíku, dusíku atd., čímž není řečeno mnoho jiného, než když někdo ví třeba o hodinách, že se skládají ze skla a stříbra, čímž o hodinách není řečeno vůbec nic. O vzduchu jako kosmickém jevu není řečeno vůbec nic, řekne-li se, že se skládá z kyslíku a dusíku; je o něm však řečeno mnoho, ví-li se: z kosmického hlediska je vzduch stínem světla. - Takže s vníkaním druhé hierarchie do saturnského tepla teď skutečně máme vníkaní světla (bílé paprsky) a stín světla, neboli vzduch (zelené vlnité čáry). A kde to vzniká, je Slunce. Tak by se vlastně bývalo muselo mluvit ve 13., 12. století.

Pojďme dále. Další vývoj je veden opět syny druhé hierarchie, Archai, Archangeloi, Angeloi. Tyto bytosti přinášejí něco nového do svítícího živlu, který nastal skrze druhou hierarchii, který za sebou táhl svůj stín, tedy vzdušnou temnotu - nikoli onu lhostejnou neutrální temnotu, saturnskou temnotu, která byla prostě nepřítomností světla, nýbrž takovou, která vypracovala protiklad světla. K tomuto vývoji přináší třetí hierarchie, to jest Archai, Archangeloi, Angeloi, skrze svou vlastní bytost živel, který je podobný naší žádosti, našim pudům dosáhnout něčeho, po něčem toužit.

Tím nastalo následující: došlo tím k tomu, že se, řekněme, nějaká bytost Archai nebo Archangeloi dostala sem dovnitř (viz nákres s. 19, bod na světelném paprsku vpravo) a narazila na živel světla; dospěla, abych tak řekl, na místo světla. V tomto místě světla přijala díky vnímavosti vůči tomuto světlu puzení, žádost po temnotě. Bytost Angeloi vnesla světlo do tmy, anebo vnesla bytost Angeloi tmu do světla. Tyto bytosti se stávají prostředníky, posly mezi světlem a temnotou. A důsledkem toho bylo, že pak to, co dříve zářilo jenom ve světle a za sebou táhlo stín, tedy tmavou vzdušnou temnotu, že se to začalo třpytit ve všech barvách, že světlo se objevilo ve tmě, tma ve světle. Je to třetí hierarchie, kdo ze světla a temnoty vykouzil barvu.

Vidíte, zde je před vaši duši také postaveno něco takřikajíc historicky dokumentárního. V Aristotelově době se ještě vědělo, když si někdo, abych tak řekl, uvnitř myšlena položil otázku, odkud se berou barvy, že s tím mají co do činění bytosti třetí hierarchie. Proto to Aristoteles² ve své harmonii barev³ vyslovil, totiž že barva znamená spolupůsobení světla a temnoty. Avšak tento duchovní prvek, že za teplem je třeba vidět bytosti první hierarchie, za světlem a jeho stínem, za temnotou, bytosti druhé hierarchie, za barevným zatřpytáním se v souvislosti světa bytosti třetí hierarchie, tento prvek se vytratil. A nezbylo nic jiného než ta nešťastná Newtonova nauka o barvách, nad níž se až do 18. století zasvěcenci usmívali a která se pak stala vyznáním víry těch, kdo jsou fyzikálními odborníky.

Člověk už totiž opravdu nemusí vůbec nic vědět o duchovním světě, chce-li mluvit ve smyslu této Newtonovy nauky o barvách. A je-li člověk ještě vnitřně popíchnut duchovním světem, jak tomu bylo u Goetha, tak se proti tomu prostě brání. Prohlásí, jak to udělal on, to správné a hrozně láteří. Goethe totiž nikdy tak neláteřil jako při té příležitosti, kdy láteřil kvůli Newtonovi; strašně nad těmi nesmysly láteřil. Takové věci jsou dnes nepochopitelné, a to z toho prostého důvodu, že dnes je před fyziky za blázna ten, kdo Newtonovu nauku o barvách neuznává. (Ono tomu ale přeci není tak, že v Goethově době by tu Goethe býval stál úplně sám. Z těch, kdo tyto věci vyslovovali navenek, tu stál sám, avšak vědoucí lidé, a to ještě i na konci 18. století, skutečně věděli, jak barva vyvěrá v duchovnu. Avšak vidíte, že vzduch je stínem světla. A zrovna tak, jako vzniká-li světlo, je tu za určitých podmínek temný stín, vzniká, je-li tu barva a působí-li tato barva jako realita - a to bylo možné, dokud vnikala do vzdušného živlu - vzniká, přišli-li barva do vzdušného živlu, působí-li ve vzdušném živlu, to znamená že je něco, nikoli pouhý odlesk, nikoli pouhá reflexní barva, nýbrž realita, která přišla do vzdušného živlu: pak vzniká, tak jako tlakem vzniká za určitých podmínek protitlak, z reálné barevnosti tekutý, vodní živel. Tak jako je stínem světla vzduch, tedy z kosmického hlediska, tak je voda odleskem, výtvořem barevnosti v kosmu.

Vy si řeknete: Tomu nerozumím. - Ale pokuste se skutečně uchopit barevnost v jejím reálném smyslu. Červená - inu, myslíte si, že červená je ve své podstatě skutečně jen ona neutrální plocha, jako na kterou se na ni člověk obvykle dívá? Červená je přece něco, co na člověka útočí. Mnohokrát jsem se o tom zmiňoval. Člověk by před červenou utekl, červená ho odpuzuje. Modrofialová - za tou by člověk utíkal, pořád před vámi ustupuje a je čím dál hlubší a hlubší. Vždyť v barvách žije všechno. Barvy jsou svět sám pro sebe a duševní živel se ve světě barev cítí skutečně tak, že se vůbec nemůže obejít bez pohybu, sleduje-li barvy duševním prožíváním.

Podívejte, člověk dnes hledí na duhu. Když se člověk na duhu podívá jen s trochou imaginace, uvidí elementární bytosti, které se na duze velmi intenzivně činí. Tyto elementární bytosti ukazují velmi zvláštní jevy. Tady (u červené a žluté) vidíme jisté elementární bytosti, které z duhy ustavičně vycházejí. Ty se pak pohybují takto sem naproti. V okamžiku, kdy dorazí na dolní konec zelené, začnou být přitahovány. Vidíme, jak tady mizí (u zelené a modré). Na druhé straně se zase dostávají ven. Pro toho, kdo se na ni dívá s imaginací, ukazuje celá duha proudění duchovna ven a jeho mizení. Ukazuje skutečně něco jako duchovní válec. Nádherné! A zároveň si člověk u těchto duchovních bytostí všimne, že když tu vycházejí, vycházejí s velkou bázňí, a když vcházejí, vcházejí s neporazitelnou odvahou. Podíváme-li se na červenožlutou, proudí z ní bázeň, podíváme-li se na modrofialovou, získáme pocit: tady žije všechno jako odvaha, jako kuráž.

Představte si ovšem, že tu není jen duha, nýbrž nakres-
lím-li zde nyní řez (viz nákres, nahoře), a
ta duha bude stát takto (otočena o 90°), budou ty bytosti vystupovat tady a tady budou mizet; tady
strach, tady odvaha (viz předchozí nákres). Odvaha opět mizí. Takto by nyní bylo namířené oko, tady
je duha, tady je nyní červená, žlutá atd. Tady nabývá duha na tloušťce. A dovedete si představit, že z
toho vzniká vodní živel. A v tomto vodním živlu žijí duchovní bytosti, které jsou skutečně určitým
obrazem bytostí třetí hierarchie.

Můžeme tedy říci, že dostaneme-li se k vědoucím lidem 11., 12., 13. století, pak takovýmto věcem
musíme rozumět. Nemůžete porozumět už ani lidem pozdější doby, nemůžete porozumět Albertu
Magnusovi⁴, budete- -li ho číst s tím, co dnes člověk ví. Musíte ho číst s věděním toho, že takové
duchovno pro něj bylo ještě realitou; pak teprve pochopíte, jak používá slova, jak se vyjadřuje.
A tímto způsobem se jako odlesk hierarchií objevují vzduch, voda. Když hierarchie samy pronikají
dovnitř, proniká druhá hierarchie ve formě světla, třetí hierarchie ve formě barevnosti. Ovšem tím, že
se toto vytváří, je dosaženo měsíčního bytí.

A nyní přichází čtvrtá hierarchie. Vyprávím nyní tak, jak se myslelo ve 12., 13. století. Nyní
přichází čtvrtá hierarchie. My o ní vůbec nemluvíme, ale ve 12., 13. století se o této čtvrté hierarchii
mluvilo ještě velmi mnoho. Co je touto čtvrtou hierarchií? Je jí člověk. Člověk sám je čtvrtá
hierarchie. Avšak touto čtvrtou hierarchií nebylo naprosto míněno to, co teď chodí po světě jako
dvouno- há, stárnoucí, tak prapodivná bytost, neboť skutečně vědoucímu připadal tenkrát současný
člověk právě jako podivná bytost. Mluvili o prapůvodním člověku před pádem do hříchu, a ten ještě
existoval v takové formě, že měl zrovna tak moc nad Zemí, jako měly Angeloi, Archange-
loi a Archai moc nad měsíčním bytím, jako měla druhá hierarchie moc nad slunečním bytím, jako měla první
hierarchie moc nad bytím saturnským. Mluvilo se o člověku v jeho prapůvodním pozemském bytí a
mohlo se tu o něm mluvit jako o čtvrté hierarchii. A s touto čtvrtou hierarchií přišel - ovšem jako dar
vyšších hierarchií, zároveň však jako něco, co vyšší hierarchie zprvu vlastnily, co střežily, co samy
nepotřebovaly - přišel život. A do barvami se třpytícího světa, který jsem vám v náznamech popsal,
vstoupil život.

Řeknete si: Copak tyhle záležitosti dříve nežily? - Milí přátelé, jak tomu je, můžete se naučit na člověku samotném. Vaše Já a vaše astrální tělo život nemají, a přesto existují. Duchovno, duševno život nepotřebuje. Teprve u vašeho éterného těla začíná život a je to něco vnějšího, schránovitého. A tak i život vstupuje teprve po měsíčním bytí s bytím zemským do sféry oné evoluce, jíž přináší naše Země. Barvami se třpytící svět byl prostoupen životem. Nejenže teď Aneloi, Archangeloi atd. pocítují touhu vnášet tmu do světla, světlo do tmy a tím v planetě vyvolávat hru barev, ale život se objevil, aby tato hra barev byla vnitřně prožívána, aby byla učiněna niternou. Prožít, když tma vnitřně dominuje světlu, cítit slabost, cítit netečnost; naproti tomu cítit aktivitu, když světlo dominuje tmě. Neboť co to je, když jdete? Když jdete, je tomu tak, že světlo ve vás dominuje tmě; když sedíte a jste líní, dominuje tma světlu. Je to duševní působení barev, duševní třpyt barev. Když přišla čtvrtá hierarchie, tedy člověk, nastal životem prostoupený, protkaný třpyt barev. A v tomto okamžiku kosmického vývoje začaly síly, které se staly aktivní v tom barevném třpytu, tvořit kontury. Život, který barvy vnitřně zaobloval, zakulacoval, zbavoval hran, vyvolal vznik pevného, krystalického. A jsme v zemském bytí.

Takové věci, jak jsem vám je nyní popsal, byly vlastně výchozími pravdami oněch středověkých alchymistů, okultistů, rosikrucianů atd., kteří, aniž o nich dnes historie nějak zvlášť hovoří, zažívali rozkvět zejména od 9., 10. do 14., 15. století, a kteří měli ještě poslední zpozdilý zástupce (kteří pak ale bývali vždy považováni za podivíny) až do 18. století, ba dokonce až do začátku století devatenáctého. Jenomže tyto věci byly pak zcela zakryty. Moderní světový názor to pak přivedl k tomu, že udělal následující věc: Představte si, že tady budu mít člověka. Přestanu se o tohoto člověka zajímat a jenom mu sundám šaty a pověším je na věšák, který má nahoře knoflík ve tvaru hlavy, a o toho člověka se už nebudu zajímat. Potom si budu představovat: Toto je ten člověk (viz nákres);

co je mi do toho, že v těchto šatech může vězet něco takového? Toto je člověk [věšák]! - Inu, vidíte, tak to přišlo s přírodními živly. Nikoho pak už nezajímá, že za teplem či za ohněm je první hierarchie, za světlem a za vzduchem druhá hierarchie, za takzvaným chemickým éterem, barevným éterem atd. a za vodou třetí hierarchie a za životním živlem a za zemí čtvrtá hierarchie neboli člověk. Dejte sem věšák a na něj pověsíme oblečení! Nuže, to je první dějství. Druhé dějství však začíná po kantovskú! Tady začíná kan- tianismus, tady se začíná - jestliže teď máme ten věšák a na tom věšáku visí šaty - filosofovat, co by mohlo být onou „věcí o sobě“ těchto šatů. A pak se přijde na to, že tuto „věc o sobě“

šatů vlastně nelze poznat. Velmi důvtipné! Samozřejmě, když se nejprve dá pryč člověk a zůstane tu pak jen věšák se šaty, tak se o těch šatech může filosofovat, a pak se dospěje k tomu, že se udělají takové hezké spekulace. Je tu zkrátka věšák, že ano, na něm visí ošacení, a tuhle se filosofuje - buďto po kantovsku: Věc o sobě nepoznáme, nebo po helmoholtzovsku, a tu si jeden říká: Tyhle šaty přece nemohou mít tvary; nuže, uvnitř v tom jsou zkrátka samá maličká vířící zrnka prachu, atomy, které tady narážejí, a tady jsou ty šaty zachovávány ve své formě.

Ba, takto se později vyvinulo myšlení. Toto myšlení je však abstraktní, stínové. Ovšem v tomto myšlení, v tomto spekulování dnes žijeme; na jeho základě si dnes utváříme veškerý přírodovědecký názor. A pokud si nepřiznáme, že myslíme atomisticky, činíme tak o to více. To si totiž lidé ještě dlouho nepřiznají: že není nutné přisnívat si do toho onen rej atomů, nýbrž vrátit do těch šatů zase člověka. O to se však musí pokusit znovunastolení duchovní vědy.

Chtěl jsem vám dnes v řadě obrazů ukázat, jak se tenkrát ještě myslelo a co lze vlastně číst ve starších spisech, co však pohaslo. Protože to ale pohaslo, dostávají se na světlo takovéto zajímavé skutečnosti: Jeden současný severský chemik znovu otiskl jedno místo z Basilia Valentina a tu záležitost chemicky v dnešním smyslu rozebral. A samozřejmě, že nemohl říci nic jiného - protože když to dnes člověk promýšlí chemicky, tak to vypadá, jako by autor stál v laboratoři, měl zkumavky a další nástroje a prováděl dnešní experimenty - a nemohl říci nic jiného, než že to, co tu stojí u Basilia Valentina, je nesmysl. Avšak to, co stojí u Basilia Valentina, je kus embryologie, ovšem vyjádřené obraznou formou. Kus embryologie to je. Použije-li člověk prostě dnešní způsob myšlení, dostane jakoby pouhý laboratorní pokus, který je ale pak nesmyslný. V laboratoři totiž - pokud člověk není zrovna Wagner, který ovšem přece jen ještě vychází spíše ze stanoviska dřívějších staletí - nelze zkrátka provést kus embryologie.

Tyto věci musí být dnes opět pochopeny. A v souvislosti s velkými pravdami, které jsem mohl vyslovit ve dnech Vánočního zasedání, bych zkrátka chtěl také říci leccos o osudech vnitřního duchovního života v posledních staletích světového vývoje.

Dornach, 4. ledna 1924

GA 233a